

Vzpostavitev kavcijskega sistema za embalažo pijač v slovenskem pravnem redu

Za Eko krog pripravil: Aljoša Petek, PIC

Ljubljana, november 2021

KAZALO

Seznam kratic.....	3
1 Uvod.....	4
1.1. Kavcijski sistem za embalažo pijač.....	5
1.2. Cilji in struktura analize.....	6
2 Pravni okvir kavcijskega sistema v EU in Sloveniji	7
2.1. Pravno-strateški okvir EU.....	7
2.2. Aktualni pravni okvir v Sloveniji.....	9
2.2.1. ZVO-1	9
2.2.2. ZVO-2	10
3 Primerjano pravni pregled ureditev v izbranih evropskih državah.....	12
3.1. Ureditev v zakonu in podzakonskem aktu	12
3.2. Poglavitni vsebinski poudarki.....	14
3.2.1. Obseg sistema	14
3.2.2. Cilji in kazni za nedoseganje ciljev	15
3.2.3. Vrednost kavcije.....	15
3.2.4. Ustrezna označba embalaže	16
3.2.5. Zbirne točke za embalažo	16
3.2.6. Integriteta in transparentnost sistema	16
3.2.7. Organizacija, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca	17
3.2.8. Financiranje sistema	18
4. Predlog implementacije kavcijskega sistema.....	20
4.1. Predlog spremembe ZVO-2.....	20
4.2. Uredba o ravnanju z embalažo pijač.....	23
5. Viri in literatura	28

SEZNAM KRATIC

DČ – države članice (EU)

DROE – Družba za ravnanje z odpadno embalažo

EU – Evropska unija

OE – Uredba o embalaži in odpadni embalaži

oz. - oziroma

PET – polietilentereftalat

PPW – Packaging and Packaging Waste

SUP – Single Use Plastics

t.j. – to je

t.i. – tako imenovan/a/o

WFD – Waste Framework Directive

ZVO – Zakon o varstvu okolja (ZVO-1, ZVO-2)

1 UVOD

Ravnanje z odpadno embalažo v slovenskem okolju se izkazuje za neučinkovito in problematično že več let. Navedeno je bilo potrjeno tudi s študijo Pravne fakultete v Ljubljani iz leta 2017.¹ Kot sistemsko problematična se izkazuje tako praksa, kot pravna podlaga. Pravno in dejansko stanje omogočata nelojalno konkurenco med družbami na področju ravnanja za odpadno embalažo (t.i. DROE), ostajanje velikih količin odpadne embalaže na komunalah,² ter netransparentne ali celo neobstoječe podatke, tako o količini danih proizvodov na trg, kot o količini zbrane in reciklirane odpadne embalaže.

V Sloveniji je na področju odpadne plastike posebej nevzpodbuden aktualni podatek, da se je tega materiala v letu 2019 recikliralo zgolj 37%.³ Zaradi nezanesljivih podatkov se količine in deleže zbrane ter reciklirane odpadne embalaže lahko navaja zgolj kot ocene, med katerimi pa obstaja velik razkorak. Dodatno je mogoče zaznati odstopanje od uradnih ocen pri stališčih deležnikov o dejanskem deležu recikliranja odpadne plastične embalaže. Medtem, ko podatki, ki jih ima za Slovenijo za leto 2019 Eurostat, navajajo 50,3 % recikliranja⁴, naj bi po ocenah deležnikov v istem letu ta dejansko znašal okoli 33%.⁵

V Avstriji ocenjujejo, da ločeno zberejo 58 % odpadne plastične embalaže in 70 % plasten. Od tega reciklirajo 25 % plastične embalaže in 40 % plasten.⁶

Proizvodnja plastike globalno narašča, recikliramo pa je manj kot 10 odstotkov.⁷ Preostali večinski delež konča v sežigu, na odlagališčih ali v naravi, 200 tisoč ton letno tudi v Sredozemskem morju.⁸ V točki 2 Evropske strategije za plastiko v krožnem gospodarstvu piše: "Vsako leto v Evropi nastane okoli 25,8 milijona ton plastičnih odpadkov. Od tega se manj kot 30% zbira za reciklažo. Precejšnji delež zbranih

¹ Petek Aljoša et. al., PRAVNO UREJENO, OKOLJU PRIJAZNO IN GOSPODARSKO UČINKOVITO RAVNANJE Z ODPADNO EMBALAŽO V SLOVENIJI, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2017: https://www.pf.uni-lj.si/media/končna.verzija.za.sklad._odpadna.embalaza.08.10.2017.pdf

² <https://deloindom.delo.si/odpadki/odpadna-embalaza-spet-ostaja-pri-komunalah>, <https://www.dnevnik.si/1042956836/slovenija/kupi-odpadne-embalaze-spet-rastejo-kdo-jih-bo-odpeljal-in-kdo-placal>, <https://www.rtvlo.si/tv/info/ekstravisor/kupi-embalaze-cakajoc-na-sezig-in-ne-recikliranje/540013>

³ Osnutek Programa ravnanja z odpadki in programa preprečevanja odpadkov Republike Slovenije: <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/osnutek-programa-ravnanja-z-odpadki-in-programa-preprecevanja-odpadkov-republike-slovenije/>, str. 129

⁴ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/waste/data/database>

⁵ Kranjc Jaka, Pungerčar Aleš, Raziskava o vrstah plastične embalaže in stopnjah recikliranja, 2019, spletna izdaja: https://ebm.si/r/PNV_raziskava.pdf, str. 31: "Kar 77 % anketirancev meni, da podatek 62 % reciklirane odpadne plastične embalaže ne predstavlja realnega stanja. V povprečju ocenjujejo, da ta delež znaša 33,2 % (s standardnim odklonom 16.45)."

⁶ Hauer, W., Merstallinger M., Allesch, A., Beigl, P., Happenhofer, A., Huber-Humer, M., Obersteiner, G. in Wellacher, M. (2020). Möglichkeiten zur Umsetzung der EU-Vorgaben Betreffend Getränkegebinde, Pfandsysteme und Mehrweg. HAUER Umweltwirtschaft GmbH. <https://bit.ly/2T0uVi7>

⁷ <https://journals.openedition.org/factsreports/5102>, <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/03/06/only-9-of-the-worlds-plastic-is-recycled>, <https://www.nationalgeographic.co.uk/10-shocking-facts-about-plastic>.

⁸ Plastics, the circular economy and Europe's environment — A priority for action, EEA Report No 18/2020: <https://www.eea.europa.eu/publications/plastics-the-circular-economy-and/>

odpadkov zapusti EU 6 in je obdelan v tretjih državah, kjer lahko veljajo drugačni okoljski standardi."⁹ V Sloveniji preko 137 milijonov plastenk letno ne pride do reciklerjev.¹⁰

Med zadnjimi poskusi za sanacijo splošne problematike ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji je tudi predlog novega Zakona o varstvu okolja (v nadaljevanju: ZVO-2).¹¹ Zaradi sprememb na področju je primeren trenutek za razmislek o učinkovitih institutih, ki bi naslovili najbolj problematične vidike trenutnega sistema. Ta analiza naslavlja problematiko ravnanja z embalažo pijač, t.j. plastenk, pločevink in steklenic, v katerih se prodajajo pijače.

1.1. KAVCIJSKI SISTEM ZA EMBALAŽO PIJAČ

Za preprečevanje težav, ki jih prinašata proizvodnja nove plastike in odpadna plastika, specifično na področju embalaže za pijače, se je v številnih državah EU kot zelo učinkovit izkazal t.i. kavcijski sistem.

Kavcijski sistem je sistem, pri katerem se v okviru proizvajalčeve razširjene odgovornosti¹² in v sodelovanju s trgovinami na drobno (t.i. *retailers*) vzpostavijo kavcijski zneski za plastenke, pločevinke in steklenice, v katerih se prodajajo pijače. Potrošniki oz. kupci ob nakupu pijače plačajo kavcijo v višini vnaprej določenega zneska, ki ga lahko dobijo nazaj ob vrnitvi embalaže pijače na zbirno mesto, ki je v sami trgovini, izven trgovine, ali na drugi zbirni točki.

Na ta način embalaža pijač v veliki večini ne potuje skozi komunalne sisteme (potrošniki embalaže ne odložijo v smetnjake ali jih drugače zavržejo), ampak se embalaža vrne direktno v zbirna mesta, od koder gre vrnjeni material v postopke recikliranja ali ponovne uporabe (steklenice za ponovno uporabo). **Za infrastrukturo in delovanje sistema finančno poskrbijo proizvajalci pijač (in embalaže)** v skladu z načelom EU onesnaževalec plača,¹³ vendar predstavljajo integralni del sistema tudi distributerji, trgovci (na drobno) in polnilci pijač oz. trgovine in prodajna mesta, kjer se pijače prodajajo.

⁹ Evropska strategija za plastiko v krožnem gospodarstvu, 16.1.2018: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0028&from=EN>

¹⁰ Mackenzie J., Wilcox J., What we waste, Reloop, 2021, dostopno na: <https://www.reloopplatform.org/what-we-waste/> V grafu na strani 23 je navedeno, da v Sloveniji leta 2017 100 kosov odpadne embalaže za pijače za enkratno uporabo na prebivalca ni bilo recikliranih. Na strani 25 pa je navedeno, da je od tega 66 PET plastenk. Ob pomnožitvi števila 66 s številom prebivalcev v Sloveniji, dobimo podatek 137 milijonov nerecikliranih plastenk.

¹¹ Gradivo, potrjeno na Vladi RS dne 4.11.2021: <https://www.gov.si/drzavni-organi/vlada/seje-vlade/gradiva-v-obravnavi/show/7687>

¹² "Razširjena odgovornost proizvajalca (v nadaljevanju ROP) je koncept, ki podaljšuje odgovornost proizvajalca za njegov proizvod na post-potrošniško fazo življenjskega kroga proizvoda. Bistveni razlogi za uporabo koncepta v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) so vzpostavitev odgovornosti proizvajalca za vpliv, ki ga ima njegov proizvod na okolje, vzpodbujanje ekološke zasnove proizvodov, zmanjšanje količin odpadkov, ki se sežigajo, zakopavajo ali odlagajo na deponijah, ter povišanje učinkovitosti rabe surovin preko višanja deležev ponovno uporabljenih, predelanih in recikliranih odpadkov.", Petek Aljoša, Razširjena odgovornost proizvajalca v EU, magistrsko delo, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2017, str. 3. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=94466>

¹³ Načelo onesnaževalec plača oz. *polluter pays* je zapisano v 191. členu Pogodbe o delovanju Evropske unije in je na področju ravnanja z odpadki dodatno konkretizirano v konceptu razširjene odgovornosti proizvajalca iz 8. člena Direktive 1008/98/ES – *Waste Framework Directive*.

Kavcijski sistem se izkazuje tako za ekonomsko učinkovitega, kot za zelo učinkovitega v smislu doseganja visokih odstotkov zbrane in tudi reciklirane embalaže pijač.¹⁴ Navedeno je še posebej pomembno z vidika doseganja ciljev EU na tem področju, saj se je EU zavezala k višjim ciljem, ki zavezujejo države članice (v nadaljevanju: DČ), do leta 2025 in 2030.¹⁵ Pri kavcijskem sistemu gre v večini primerov za vzpostavitev nepridobitne organizacije, ki primarno izpolnjuje obveznosti proizvajalcev embalaže.

V 10 evropskih državah že imajo vzpostavljen kavcijski sistem za zbiranje embalaž za pijače. 15 držav ta sistem uvaja, v 6 pa poteka debata o možnosti implementacije sistema.¹⁶ Gre za uspešen trend, ki ne le presega obstoječi sistem zbiranja embalaže pijač v zabojnikih za smeti ter na komunalah v smislu ciljev EU, temveč tudi vzpodbuja proizvajalce, da ustvarijo bolj trajnostno embalažo pijač oz. embalažo, ki jo je lažje reciklirati ali ponovno uporabiti. Zbere se do trikrat večje količine materiala, ki je ustrezne čistosti za recikliranje v embalažo za hrano in pijače, s čemer se omogoča doseganje cilja SUP direktive 30 % vsebnosti reciklirane plastike v plastenkah do leta 2030. S tem se zniža strošek proizvodnje, strošek ravnanja z odpadkom, ter se izogne morebitni dodatni obdavčitvi uporabe nerecikliranih materialov ali uporabe nezadostne količine recikliranih materialov. Dodatna prednost sistema je preprečevanje smetenja, saj embalaža za pijače sodi med 10 najpogosteje najdenih smeti v naravi.

1.2. CILJI IN STRUKTURA ANALIZE

Namen te analize je predstavitev argumentov za vzpostavitev kavcijskega sistema v Sloveniji ter priprava predloga implementacije v slovenski pravni red.

Struktura analize je:

- predstavitev zadevne pravne ureditve na ravni EU in Slovenije,
- pregled relevantnih delov ureditve kavcijskih sistemov Estonije, Romunije, Slovaške, Škotske in Litve, kot primerljivih DČ EU s Slovenijo in
- konkreten predlog umestitve kavcijskega sistema v Zakon o varstvu okolja (ZVO-2) ter predlog Uredbe o ravnanju z embalažo pijač.

¹⁴ Glej točko 4. Primeri ureditve v državah članicah EU.

¹⁵ Glej točko 3. Pravni okvir kavcijskega sistema v EU.

¹⁶ Kavcijski sistem za embalažo pijač je že uveden v Norveški, Švedski, Finski, Danski, Estoniji, Litvi, Nizozemski, Nemčiji in na Hrvaškem. EU Legislation leads to a global trend towards Deposit Return Systems, Reloop, 2019: https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2019/11/CLARISSA-MORAWSKI_en.pdf, drsnica 29.

2 PRAVNI OKVIR KAVCIJSKEGA SISTEMA V EU IN SLOVENIJI

2.1. PRAVNO-STRATEŠKI OKVIR EU

Pravo EU je z vstopom Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 prineslo številne novosti pri ravnanju z odpadki v Sloveniji, predvsem pa nove, skupne cilje EU na tem področju.

Strategiji, relevantni za področje ravnanje z odpadno embalažo sta (med drugimi):

- Novi akcijski načrt za krožno gospodarstvo,¹⁷ ter
- Evropska strategija za plastiko v krožnem gospodarstvu.¹⁸

Strategija za plastiko, ki se že v naslovu sklicuje na krožno gospodarstvo (in torej akcijski načrt za krožno gospodarstvo), vključuje številne prihodnje ukrepe EU na področju ravnanja s plastiko od leta 2018 naprej (Priloga I), med katerimi so tudi:

- ukrepi za izboljšanje zasnove proizvodov,
- ukrepi za spodbujanje uporabe recikliranih materialov,
- ukrepi za izboljšanje ločenega zbiranja plastičnih odpadkov,
- ukrepi za zmanjšanje količine plastičnih proizvodov za enkratno uporabo in drugi ukrepi.

Nadalje vsebuje tudi seznam priporočenih ukrepov za DČ (Priloga II).

Predpisi EU, ki urejajo področje ravnanja z odpadno embalažo pijač in so pomembni tudi za kavcijski sistem so:

- Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv (v nadaljevanju WFD direktiva),¹⁹
- Direktiva EU 2019/904 z dne 5. junija 2019 o zmanjšanju vpliva nekaterih proizvodov na okolje (v nadaljevanju: SUP direktiva),²⁰
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 94/62/ES z dne 20. decembra 1994 o embalaži in odpadni embalaži (v nadaljevanju PPW direktiva)²¹ ter
- Sklep Sveta EU 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU, (v nadaljevanju: Sklep Sveta EU).²²

¹⁷ Dostopen na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0098&from=EN>

¹⁸ Dostopna na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0028&from=EN>

¹⁹ Waste framework Directive ali WFD, dostopna na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02008L0098-20180705&from=EN>

²⁰ Single use plastics Directive ali SUP, dostopna na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019L0904&from=EN>

²¹ Packaging and Packaging Waste Directive ali PPW, dostopna na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:01994L0062-20180704&from=EN>

²² Sklep Sveta EU 2020/2053, dostopen na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32020D2053&from=SL>

Med ključnimi načeli EU na področju ravnanja z odpadki so krožno gospodarstvo ter neposredno povezani učinkovita raba surovin, hierarhija ravnanja z odpadki,²³ ter proizvajalčeva razširjena odgovornost.²⁴ Cilji odpadkovne politike EU so zaščititi okolje in zdravje ljudi ter pomagati pri prehodu EU na krožno gospodarstvo ter:

- izboljšanje ravnanja z odpadki,
- spodbujanje inovacij pri recikliranju in
- omejevanje odlaganja odpadkov.²⁵

Med pravno bolj pomembnimi za ravnanje z odpadno embalažo v okviru kavcijskih sistemov je PPW direktiva, ki v črki (a) prvega odstavka 5. člena **vzpostavlja pravno podlago za vzpostavitev morebitnih kavcijskih sistemov v DČ:**

"Države članice v skladu s hierarhijo ravnanja z odpadki iz člena 4 Direktive 2008/98/ES sprejmejo ukrepe za spodbujanje povečanja deleža vračljive embalaže, dane na trg, in sistemov za ponovno uporabo embalaže na za okolje varen način in v skladu s Pogodbo, ne da bi bila pri tem ogrožena higiena živil ali varnost potrošnikov. Ti ukrepi lahko med drugim vključujejo:

(a) uporabo sistemov kavcij; ..."

Načela in cilji evropske odpadkovne politike so nadalje konkretizirani tudi v specifičnih ciljih ločenega zbiranja ter nadaljnje ponovne uporabe ali reciklaže posameznih odpadkov, kot so npr. plastične steklenice za pijačo.

V skladu z navedenim SUP direktiva v 9. členu določa, da je treba:

- do leta **2025** za recikliranje ločeno zbrati najmanj **77 %** plastičnih steklenic za pijačo in
- do leta **2029** najmanj **90 %** plastičnih steklenic za pijačo.

Navedeni cilj je namenjen predvsem preprečevanju nepredvidnega zavrženja odpadkov (smetenje) in zmanjševanju onesnaževanja okolja, vpliva pa tudi na cilje EU na področju učinkovite rabe surovin in krožnega gospodarstva.

Nadalje mora biti v skladu s 6. členom SUP direktive:

- do leta **2025** vsaj **25%** plastenk za pijačo iz polietilentereftalata (v nadaljevanju: PET) narejenih iz reciklirane plastike in
- do leta **2029** vsaj **30%** plastenk za pijačo iz PET narejenih iz reciklirane plastike.

Hkrati je treba upoštevati zahteve paketa EU o krožnem gospodarstvu, specifično prenovitve PPW direktive. Ta v 6. členu od držav članic EU zahteva najmanj:

- 65% recikliranega masnega deleža vse odpadne embalaže do leta 2025;
- 50% reciklirane plastike v okviru celotne odpadne embalaže do leta 2025;
- 70% recikliranega masnega deleža vse odpadne embalaže do leta 2030 in

²³ 4. člen WFD.

²⁴ 8. člen WFD.

²⁵ Waste and recycling, Evropska komisija: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling_en

- 55 % reciklirane plastike v okviru celotne odpadne embalaže do leta 2030.

Nadalje je za boljše razumevanje področja in za utemeljitev težnje po bolj učinkovitih modelih ravnanja z odpadno embalažo pijač, še posebej plastično, pomemben tudi Sklep Sveta EU.

Sklep v črki (c) prvega odstavka 2. člena, ki ureja kategorije lastnih proračunskih sredstev EU, določa **dajatve v proračun EU** v višini **0,8 EUR na kilogram nerekicilirane odpadne plastične embalaže**, nastale v posamezni DČ. Slovenija ima v okviru Sklepa olajšavo v višini 6,2797 milijona EUR. Obveznost nosijo DČ EU.

2.2. AKTUALNI PRAVNI OKVIR V SLOVENIJI

2.2.1. ZVO-1

Pravno podlago za uvedbo kavcijskega sistema v Sloveniji vzpostavlja trenutno veljavni Zakon o varstvu okolja (ZVO-1).²⁶

ZVO-1 v 4. točki prvega odstavka 111. člena državi omogoča, da s kavcijami pospešuje in spodbuja doseganje ciljev varstva okolja. Nadalje v 116. členu jasno določa:

"Vlada lahko predpiše kavcije ali druge oblike varščine za proizvajalce, ki organizirano zagotavljajo vračilo izrabljenih ali neuporabnih naprav, tehnologij, izdelkov oziroma njihove embalaže ali na drug organiziran način zmanjšujejo negativne učinke svojega delovanja, ter za potrošnike, ki izrabljene ali neuporabne naprave, tehnologije ali izdelke oziroma njihovo embalažo vrnejo proizvajalcu."

V praksi je sistem delno implementiran le na področju vračljivih steklenic.

Na podlagi drugega odstavka 19. člena ter petega, enajstega in štirinajstega odstavka 20. člena ter za izvrševanje šestega odstavka 104. člena in 105. člena ZVO-1 je Vlada sprejela Uredbo o embalaži in odpadni embalaži (v nadaljevanju: uredba OE),²⁷ ki celovito ureja področje ravnanja z odpadno embalažo v Sloveniji, tudi v skladu s sistemom **razširjene odgovornosti proizvajalca**. Ta je na področju ravnanja z embalažo (in odpadno embalažo) vzpostavljena v četrtem odstavku 1. člena Uredbe.

Uredba predvideva možnost ukrepa **uporabe sistemov kavcij** v 1. točki prvega odstavka 6. člena, vendar sistem kavcij na celotnem področju embalaže pijač ni nadalje predviden, niti uveljavljen.

Neuveljavljenosti na področju, vendar splošnemu omogočanju sistema kavcij za embalažo pijač botruje tudi prvi odstavek 2. člena Uredbe, v katerem je omogočena določitev drugačnih zahtev za posamezno vrsto embalaže, kar bi lahko vključevalo tudi plastične steklenice, pločevinke in steklene steklenice, v katerih so pijače:

"Ta uredba se uporablja za vso embalažo ne glede na uporabljeni embalažni material, ki se daje na trg v Republiki Sloveniji in ki se uporablja v industriji, obrti, trgovini, storitvenih in drugih dejavnostih, gospodinjstvih ali drugod, razen če predpisi, ki urejajo kakovost embalaže, ne določajo drugačnih zahtev"

²⁶ Uradni list RS, št. 84/06 in spremembe.

²⁷ Uradni list RS, št. 39/06 in spremembe.

za posamezno vrsto embalaže, na primer glede varnosti, varovanja zdravja in higiene embaliranih izdelkov, ali če predpisi, ki urejajo prevoz blaga, ne določajo drugače."

Nadaljnjih predpisov v obliki uredbe, ki bi kavcije implementirali na obravnavanem področju v skladu z zgoraj navedenim odstavkom, ni. V kolikor bi želeli v Sloveniji vzpostaviti kavcijski sistem, bi morali sprejeti novo uredbo, ki bi specifično in drugače od Uredbe OE urejala področje embalaže pijač.

2.2.2. ZVO-2

V času priprave te analize je v Državnem zboru RS v postopku sprejemanja novi Zakon o varstvu okolja (v nadaljevanju: ZVO-2), ki ga je Vlada RS potrdila 4.11.2021. Zaradi velike verjetnosti, da bo zakon v obliki, kot ga je Državnemu zboru RS (v nadaljevanju: DZ) predlagala Vlada RS,²⁸ sprejet,²⁹ se ta analiza osredotoča na določbe ZVO-2 (tudi predlog implementacije kavcijskega sistema embalaž pijač je pripravljen glede na določbe ZVO-2 - glej točko 4 te analize).

Predlog ZVO-2 možnost vzpostavitve kavcijskega sistema predvideva smiselno enako kot ZVO-1 v 176. členu:

"Vlada lahko predpiše kavcije ali druge oblike varščine za proizvajalce, ki organizirano zagotavljajo vračilo izrabljenih ali neuporabnih naprav, tehnologij, proizvodov oziroma njihove embalaže ali na drug organiziran način zmanjšujejo negativne učinke svojega delovanja, ter za potrošnike, ki izrabljene ali neuporabne naprave, tehnologije ali proizvode oziroma njihovo embalažo vrnejo proizvajalcu."

Nadalje sta relevantna prvi in drugi odstavek 38. člena ZVO-2, ki omogočata, da se ustanovi nepridobitna organizacija, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca, za vsako določeno skupino istovrstnih proizvodov, med katere lahko spada tudi embalaža pijač:

"(1) Organizacija je pravna oseba s sedežem v Republiki Sloveniji, ustanovljena z namenom, da za proizvajalce istovrstnih proizvodov, za katere velja PRO, izvaja skupno izpolnjevanje obveznosti kot nepridobitno dejavnost.

(2) Vlada lahko zaradi tehničnih ali ekonomskih razlogov pri zbiranju ali obdelavi odpadkov iz proizvodov s predpisom določi, da lahko organizacija izvaja skupno izpolnjevanje obveznosti samo za proizvajalce določene skupine istovrstnih proizvodov."

ZVO-2 vsebuje določitev obveznosti, ki jih mora izpolnjevati zgoraj navedena organizacija za proizvajalca.

Za vzpostavitev kavcijskega sistema, ki je v veliki meri odvisen od (dobrega) sodelovanja proizvajalcev s trgovinami na drobno, sta pomembna še četrti in deseti odstavek 38. člena, ki določata:

- da so lastniki organizacije lahko zgolj proizvajalci – četrti odstavek in
- da mora biti vzpostavljeno telo za sistem proizvajalčeve razširjene odgovornosti, v katerem ni predvidenih predstavnikov trgovin na drobno.

²⁸ Besedilo ZVO-2, ki ga je potrdila Vlada RS na 100. redni seji: <https://www.gov.si/drzavni-organi/vlada/seje-vlade/gradiva-v-obravnavi/show/7687> . Povezava do 100. redne seje Vlade RS z dne 4.11.2021: <https://www.gov.si/novice/2021-11-04-100-redna-seja-vlade-republike-slovenije/>

²⁹ Seveda ob upoštevanju možnosti naknadnih amandmajev v parlamentarni proceduri.

Enako kot ZVO-1, tudi ZVO-2 v 24. členu predvideva pravni akt v obliki uredbe, ki ureja področje ravnanja z odpadki – na področju odpadne embalaže je to smiselno trenutno veljavna Uredba OE.

Glede na predviden ZVO-2 lahko sklepamo, da je vzpostavitev kavcijskega sistema za embalažo pijač, z določenimi omejitvami, ki pa lahko pomembno vplivajo na učinkovitost sistema, že danes mogoča. Za drugačno implementacijo od trenutno pravno mogoče, ki pa bi zagotovila sodelovanje vseh akterjev sistema in s tem večjo učinkovitost, bi bilo potrebno spremeniti nekatere člene ZVO-2.

3 PRIMERJANO PRAVNI PREGLED UREDITEV V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Primerjalno pravni pregled vključuje relevantne dele ureditve kavcijskega sistema za embalažo pijač:

- Estonije,
- Romunije,
- Slovaške,
- Škotske in
- Litve.

Države so smiselno primerljive s Slovenijo, tako glede velikosti ali števila prebivalstva, kot glede splošne pravne ureditve in enostavnosti prenosa določb, ki urejajo kavcijski sistem, v slovensko pravno okolje.

Poglavitni razlog za prenos kavcijskega sistema v slovensko okolje pa je dejstvo, da so se kavcijski sistemi v navedenih državah izkazali za zelo učinkovite na polju doseganja ciljev deleža zbrane embalaže pijač, kar vodi tudi do bolj kakovostnega zbranega materiala za reciklažo in višjih deležev reciklirane embalaže.³⁰ Države dosegajo zelo visoke deleže zbrane embalaže (Litva in Finska 92%, Estonija 87%, med vsemi državami, ki so kavcijski sistem že implementirale, ni nobene države pod 85%).³¹

3.1. UREDITEV V ZAKONU IN PODZAKONSKEM AKTU

Z vidika pravne hierarhije je za implementacijo kavcijskega sistema **potrebna pravna podlaga v aktu, ki ustreza ravni zakona**. Temu pristopu sledijo vse obravnavane države,³² vključno s Slovenijo, ki ima ustrezno podlago v ZVO-1 (in prihajajočem ZVO-2), a sistema na področju embalaže pijač nima vzpostavljenega.

Države do sistema pristopajo podobno tudi pri vprašanju, ali vse vsebinske podrobnosti urediti v zakonu, ali določene pogoje podrobneje določiti v podzakonskem aktu. V večini primerov se države odločajo za dvojni pristop - osnovno pravno podlago za kavcijski sistem vzpostavijo v zakonih, v katerih predvidijo sprejem izvedbenega podzakonskega akta. Ta akt običajno sprejemajo vlade ali ministrstva držav. Smiselno gre za podzakonske akte v obliki uredbe vlade ter odloke ali pravilnike ministrstva, ki je pristojno za okolje in/ali ravnanje z odpadki.

Kot primera ureditve, ki razpolagata s krovnim zakonom in na podlagi zakona sprejet podzakonski akt, ki ureja nekatere specifične pogoje za delovanje sistema, navajamo Slovaško in Finsko.

³⁰ Morawski Clarissa, EU Legislation leads to a global trend towards Deposit Return Systems, 2019: https://reloopplatform.org/wp-content/uploads/2019/11/CLARISSA-MORAWSKI_en.pdf

³¹ Glej prejšnjo opombo.

³² Estonija, Romunija, Slovaška, Škotska in Litva.

Slovaška je v parlamentarni proceduri sprejela 'Zakon o sistemu vračila depozitov za posode za pijačo za enkratno uporabo in o spremembah nekaterih zakonov',³³ v katerem je predviden podzakonski akt, ki ga sprejme slovaško ministrstvo za okolje. V t.i. 'izvedbeni odlok',³⁴ ki bi ga lahko primerjali tako z odlokom, kot s pravilnikom v slovenskem pravnem sistemu.

V odloku so določena sledeča vsebinska področja:

- velikost embalaže za pijače, za katere se določi kavcija;
- najnižja dovoljena višina kavcije;
- obveznost označbe embalaže s črtno oz. bar kodo, ter označbo v pisni in vizualni obliki (grafika, logotip) ter
- obveznosti administratorja sistema glede zbiranja in hranjenja podatkov ter poročanja ministrstvu za okolje.

Finska področje kavcij ureja v splošnem Zakonu o odpadkih,³⁵ kjer v sedmem poglavju vzpostavlja sistem kavcij za embalažo pijač in določa sledeča vsebinska področja:

- vzpostavitev sistema;
- obveznosti organizacije, ki skrbi za depozitni sistem zbiranja embalaže;
- obvezno označbo embalaže pijač in
- obveznost sprejemanja embalaže s strani distributerjev, ki distribuirajo pijačo.

Nadalje Finski zakon v četrtem odstavku sekcije 69, ki določa obveznosti organizacije, ki skrbi za depozitni sistem, določa, da se lahko sledeča področja uredijo **v podzakonskem pravnem aktu**, ki ga izda vlada (smiselno gre za slovensko uredbo):

- najnižja dovoljena višina kavcije;
- zbiranje in širjenje informacij o kavcijskem sistemu in
- cilje in obveznosti za ponovno uporabo in reciklažo embalaže pijač, **ki so lahko strožje od obstoječih ciljev in obveznosti, ki veljajo za embalažo nasploh.**

Smiselno podobno ureditev najdemo tudi v Romuniji ter na Škotskem, medtem, ko je v Litvi celotno področje urejeno v Zakonu o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo.³⁶

³³ Zakon z 11. septembra 2019 o zálohování jednorazových obalov na nápoje a o změně a doplnění některých zákonů, razglašen 14. oktobra 2019, dostopen na: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2019&num=115>.

³⁴ Izvedbeni odlok Ministrstva za okolje Slovaške Republike z dne 14. oktobra 2019 za izvajanje nekaterih določb Zakona o sistemu vračila depozitov za posode za pijačo za enkratno uporabo, dostopen na: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2019&num=115>.

³⁵ Neuraden prevod finskega Zakona o odpadkih: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110646.pdf>.

³⁶ Litovski Zakon št. IX-517 o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo, dostopen na: <https://www.ecolex.org/details/legislation/law-no-ix-517-on-the-management-of-packaging-and-packaging-waste-lex-faoc041619/>, tekst iz leta 2001 dostopen na: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.161216?jfwid>

3.2. POGLAVITNI VSEBINSKI POUČENI

Med poglavitna področja, ki urejajo (in morajo urejati) kavcijski sistem v obravnavanih državah za doseganje visokih nacionalnih ciljev spadajo sledeča področja.

1. Obseg sistema (vrste embalaž oz. izdelkov, ki so del sistema).
2. Cilji in kazni za nedoseganje ciljev.
3. Vrednost kavcije.
4. Ustrezna označba oz. identifikacija embalaže pijače.
5. Zbirne točke za embalažo.
6. Integriteta in transparentnost sistema.
7. Organizacija, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca in
8. Financiranje sistema.

Noben kavcijski sistem ni identičen, temveč je prilagojen državnim specifikam, kot so gostota poseljenosti, struktura državne industrije, lokalne potrebe, obstoječa zakonodaja itd. Vsi sistemi, ki so ustrezno vzpostavljeni dosegajo 85% in višje odstotke zbrane embalaže pijač na državni ravni, kot zapisano v začetku tega poglavja.

3.2.1. Obseg sistema

Romunska,³⁷ škotska³⁸ in slovaška zakonodaja podobno obravnavajo velikost embalaž pijač, ki spadajo pod kavcijski sistem, pri čemer Romunija in Slovaška vključujeta embalažo velikosti od **0,1 litra do 3 litrov**, škotska pa spodnjo mejo postavlja na 50 mililitrov oz. 0,05 litra.

Razlike so razvidne predvsem pri vrstah pijač in materialih, ki so vključeni v sistem. Romunija v sistem vključuje vso **plastično, stekleno in kovinsko embalažo**, ki je namenjena **enkratni uporabi** in vsebuje pivo, mešanice piva, alkoholne pijače, jabolčnike, druge fermentirane pijače, sokove, nektarje, brezalkoholne pijače, mineralno vodo in vodo za pitje kakršnekoli vrste, vina in žganja.³⁹

Škotska zakonodaja v sistem vključuje vso plastično, stekleno, jekleno ali aluminijasto embalažo pijač, ki je namenjena za enkratno uporabo.⁴⁰ Pri tem pod definicijo pijač uvršča vse, kar je namenjeno človekovemu zaužitju.⁴¹

Estonska zakonodaja⁴² v drugem in tretjem odstavku 21. člena določa kot vključene v sistem plastično, stekleno in kovinsko embalažo pijač za enkratno uporabo, kot tudi ponovno uporabljivo stekleno in plastično embalažo pijač.

³⁷ Uredba Vlade Romunije o vzpostavitvi sistema garancij in vračil za primarno embalažo za enkratno uporabo, dostopna na: <http://zagovorniki-okolja.si/wp-content/uploads/2021/11/R-Translation-DRS-Draft-RO.pdf>

³⁸ Uredba o shemi depozitov in vračili za Škotsko z 19. maja 2020, št. 2020 No.154, dostopna na: <https://www.legislation.gov.uk/ssi/2020/154/made/data.pdf>

³⁹ Prvi odstavek 1. člena romunske uredbe.

⁴⁰ 3. člen škotske uredbe.

⁴¹ 2. člen škotske uredbe.

⁴² Estonski Zakon o embalaži z dne 21.4.2004, št. RT I 2004, 41, 278, dostopen na: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520032019013/consolide>

Primer ureditve izjem, ki ne spadajo v kavcijski sistem, prav tako najdemo v estonski ureditvi, v četrtem odstavku 21. člena:

"Pakirno podjetje ne doda kavcije na:

- 1) izvoženo embalažo, če je njen izvoz potrjen z izvozno carinsko deklaracijo;*
- 2) embalažo, ki se odpelje iz Estonije v drugo državo članico ali na plovilo ali letalo, ki opravlja mednarodna potovanja, za uporabo ali kot prodano blago za odvoz;*
- 3) embalaža s prostornino 3,0 litra ali več in embalaža s prostornino 0,1 litra ali manj.*
- 4) embalažo iz 2. in 3. točke tega oddelka, če je sprejem njenega vračila tehnično nemogoč."*

3.2.2. Cilji in kazni za nedoseganje ciljev

Države določajo cilje sistema preko nalaganja ciljev, kot obveznosti, proizvajalcem pijač. Jasen primer sta Škotska in Romunija, ki določata obveznosti proizvajalcev v % zbrane embalaže pijač in sicer:

- Romunija nalaga obveznosti zbrane embalaže v višini:
 - a) 75 % stekla, plastike, kovine v prvem koledarskem letu uporabe sistema;
 - b) 80 % stekla, plastika, kovina v drugem koledarskem letu uporabe sistema;
 - c) 90 % stekla, plastike, kovine v tretjem in naslednjih koledarskih letih uporabe sistema.
- Škotska nalaga obveznosti zbrane embalaže v višini:
 - 70% embalaže vseh materialov do konca 2023;
 - 80% embalaže vseh materialov do konca 2024;
 - 90% embalaže vseh materialov po letu 2024.

Romunija kazni za nedoseganje ciljnih deležev zbrane embalaže določa v dvakratniku vrednosti kavcije za vsako embalažo, ki bi morala biti zbrana za doseganje cilja (upoštevata se torej razlika med količino dejansko zbrane embalaže ter vnaprej določenim nacionalnim ciljem).

3.2.3. Vrednost kavcije

Med izbranimi državami je v vseh **vnaprej določen znesek kavcije, ali je vnaprej določen način oz. kdo določi znesek kavcije.**

Med primerljivimi uspešnimi kavcijskimi sistemi izpostavljam ureditev Litve, kjer je v praksi za vsako embalažo pijače, ki je del sistema, določen kavcijski znesek **0,10 EUR** oz. 10 EUR centov. Tovrstna univerzalna določitev se je v praksi izkazala za učinkovito z vidika stimulacije potrošnika, da vrne embalažo na zbirno točko, saj je odstotek zbrane embalaže pijač v Litvi 92%. Prav tako je Litva z vidika povprečnih in najbolj pogostih plač primerljiva s Slovenijo,⁴³ zato je vrednost 10 centov še posebej relevantna. Ta ne sme biti postavljena tako visoko, da vzpodbuja preveliko stimulacijo pri potrošnikih ali celo vodi do kraje ali potvarjanja embalaže. Obenem ne sme biti postavljena tako nizko, da ljudje sploh nismo stimulirani, da embalažo vrnemo na zbirno mesto.

⁴³ Minimalne in povprečne plače v Litvi: <https://www.averagesalarysurvey.com/lithuania> in <https://wagecentre.com/work/work-in-europe/salary-in-lithuania>

Višino kavcijskega zneska v Litvi določi Ministrstvo za okolje,⁴⁴ v Romuniji je znesek določen v vladni uredbi,⁴⁵ na Slovaškem pa je v izvedbenem odloku določena minimalna višina, dejansko višino kavcije pa določijo proizvajalci v sodelovanju z upravljavcem (organizacijo) kavcijskega sistema.⁴⁶

3.2.4. Ustrezna označba embalaže

Med integralnimi deli ureditev je, zaradi zahteve po transparentnosti pri delovanju sistema, določitev označbe embalaže pijače, ki omogoča njeno identifikacijo. Države na tem področju delujejo na zelo podoben način in v večini primerov zahtevajo najmanj, da je **embalaža označena s črtno kodo in logotipom oz. grafiko**, ki prikazuje, da je embalaža vključena v kavcijski sistem.

Določbe v državah na tem področju so enostavne. V Litvi je navedeno razvidno predvsem iz vnaprej določenih primerov, ko zavezancu (proizvajalcu oz. organizaciji, ki zanj izpolnjuje obveznosti) ni potrebno sprejeti embalaže kadar ta ni označena s logotipom ali ta ni razviden, ter kadar embalaža ni označena s črtno kodo ali je ta uničena v tolikšni meri, da je ni več možno uporabiti.⁴⁷ Na Finskem obstaja tudi zahteva, da je **višina kavcije za posamezno embalažo napisana na embalaži**.⁴⁸

3.2.5. Zbirne točke za embalažo

Obveznost vzpostavitve zbirnih točk je v državah običajno prenešana na proizvajalce oz. na organizacijo, ki izpolnjuje njihove obveznosti na področju ravnanja z embalažo pijač. Ta mora delovati v skladu s cilji, ki jih določajo predpisi, sicer pa ima proste roke pri vzpostavitvi sistema.

Tako ureditev najdemo npr. v Estoniji,⁴⁹ na Finskem⁵⁰ in v Litvi.⁵¹

3.2.6. Integriteta in transparentnost sistema

Za kakovosten sistem je potrebno transparentno delovanje. Kavcijski sistem zaradi obveznega označevanja izdelkov s črtno kodo⁵² že sam vodi do visokih nivojev transparentnosti, saj je v teoriji lahko v sistemu zabeležena vsaka posamezna pijača, ki pride na trg in njena embalaža spada v kavcijski sistem. Gre za bistveno rešitev na področju jasnih in neoporečnih podatkov.

Večina obravnavanih ureditev določa obveznosti upravljavca sistema (organizacije, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca) glede ustreznega poročanja pristojnim nadzornim organom, kot sta pristojno ministrstvo ter inšpekcija.

Kot dober primer citiramo 4. člen slovaškega implementacijskega odloka:

⁴⁴ Sedmi odstavek 11. člena litovskega zakona o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo.

⁴⁵ 10. člen romunske uredbe.

⁴⁶ 2. člen izvedbene uredbe.

⁴⁷ Peti odstavek 11. člena litovskega zakona.

⁴⁸ Sekcija 70 finskega zakona.

⁴⁹ 10. člen estonskega zakona.

⁵⁰ Prvi odstavek 69. sekcije finskega zakona.

⁵¹ Drugi odstavek 11. člena litovskega zakona.

⁵² Glej 3.2.4., ustrezna označba embalaže.

"(1) Za izpolnjevanje obveznosti obveščanja upravljavec sistema deponiranja embalaže za enkratno uporabo (v nadaljnjem besedilu: skrbnik) vodi neprekinjeno evidenco o embalaži za enkratno uporabo z depozitom za obdobje koledarskega leta, ki vsebuje naslednje podatke:

a) količino plastičnih steklenic, danih na trg v Slovaški republiki, izraženo v enotah in v tonah, s specifikacijo materialne sestave,

b) količino kovinskih pločevink, danih na trg v Slovaški republiki, izraženo v enotah in v tonah, s specifikacijo materialne sestave,

c) količino zbranih, recikliranih in predelanih odpadkov iz embalaže za enkratno uporabo z depozitom, ki so plastične steklenice, izraženo v enotah in v tonah, s specifikacijo materialne sestave,

d) količino zbranih, recikliranih in predelanih odpadkov iz embalaže za enkratno uporabo z depozitom, ki so kovinske pločevinke, izražena v enotah in v tonah, s specifikacijo materialne sestave.

(2) Upravljavec obvesti ministrstvo o podatkih iz prvega odstavka za obdobje enega koledarskega leta v elektronski obliki do 28. februarja naslednjega koledarskega leta. Upravljavec te podatke hrani v elektronski obliki pet let od njegovega obvestila."

3.2.7. Organizacija, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca

Kot uvodni primer določanja organizacije, ki izpolnjuje obveznosti proizvajalca na področju embalaže pijač (upravljavec sheme za ravnanje z embalažo pijač), lahko zaradi splošnosti in poudarka na nepridobitnosti služi slovaški predpis. Ta v 6. členu določa 'administratorja' oz. skrbnika sistema:

"Upravitelj je neprofitna organizacija, ki nudi storitve splošnega pomena s sedežem v Slovaški Republiki in je ustanovljena za nedoločen čas. Skrbnik bo izključno izvajal naloge, ki izhajajo iz tega zakona, zlasti usklajeval delovanje sistema vračila depozitov in sistema financiranja depozitne sheme in izvajal koordinacijske naloge, povezane z obračunavanjem depozitov. Upravitelj lahko opravlja tudi druge storitve splošnega pomena, ki so neposredno povezane z izvajanjem nalog, za katere je bil vzpostavljen, zlasti izobraževalne in promocijske dejavnosti."

Škotski predpis v 13. členu določa, da lahko skrbnika sheme določi vlada, v 14. členu določa, kako se vloži prošnja za potrditev skrbnika, v 15. kako in pod katerimi pogoji se potrdi skrbnika ter v 16. členu naloge skrbnika oz. organizacije, ki mora izpolnjevati obveznosti proizvajalca, vključno s specifičnimi zahtevami glede obveznosti poročanja vladi.

Po tretjem odstavku 11. člena litovskega predpisa je lahko skrbnik sheme potrjen, če pristojno ministrstvo potrdi sledeče:

"(1) organizacijski načrt depozitnega sistema, ki mora določiti ukrepe in dejanja za zagotavljanje izpolnjevanja obveznosti, ki jih imajo proizvajalci in uvozniki s tem zakonom, da poberejo varščino za embalažo za enkratno uporabo in jo povrnejo prodajalcem embalaže, ki jim vrnejo odpadno embalažo. Prav tako je obveznost prodajalcev embalaže, da sprejmejo odpadke iz embalaže za enkratno uporabo, ki je predmet depozitnega sistema, in da povrnejo depozit;

(2) shemo financiranja depozitnega sistema, ki zagotavlja financiranje depozitnega sistema, vključno s sredstvi za izvajanje organizacijskega načrta depozitnega sistema in izvajanje programa javnega izobraževanja in informiranja o vprašanih v zvezi z depozitnim sistemom. Shema financiranja mora določiti višino skrbniške pristojbine;

(3) program javnega izobraževanja in informiranja o vprašanih v zvezi z depozitnim sistemom;"

Nadalje litovski predpis v petem, šestem in sedmem odstavku določa, da:

- mora skrbnik omogočiti vsem proizvajalcem in prodajalcem embalaže **svoje storitve pod enakimi pogoji**,
- da skrbnik ne sme deliti informacij, ki mu jih posredujejo drugi proizvajalci, uvozniki ali prodajalci, tretjim proizvajalcem, uvoznikom ali prodajalcem, ki so v shemi, specifične glede količin pijač, danih na trg, ter
- pristojnemu ministrstvu redno poročati o implementaciji sistema.

3.2.8. Financiranje sistema

Za financiranje kavcijskega sistema so, v skladu z razširjeno odgovornostjo proizvajalca v EU, **odgovorni proizvajalci**. Tako je v vseh državah, obravnavanih v okviru te analize.

Slovaški zakon lahko služi kot vzorčni primer določanja obveznosti proizvajalca, vključno s financiranjem sheme. V 4. členu zakon določa:

"(1) Proizvajalci embalaže morajo zaradi zagotavljanja pravilnega delovanja sistema vračila depozita:

*a) uporabiti depozite za posode za pijačo za enkratno uporabo in **se držati zneska depozita, ki ga določi upravitelj,***

b) zagotoviti, da so zabojniki jasno označeni, da so zajeti v shemi vračila depozitov,

c) voditi ločene računovodske evidence o ceni blaga in znesku pologa,

d) v 60 dneh po prejemu obvestila o začetku poslovanja s strani upravitelja (člen 6(8)) zahtevati od upravitelja, da z njimi sklene pogodbo za izpolnitev obveznosti po tem zakonu,

e) registrirati posode za pijačo za enkratno uporabo, ki so predmet varščine pri upravitelju, preden jih dajo v promet,

f) upravljavcu izplačati depozite, zbrane pri dajanju pijač v posode za pijačo za enkratno uporabo, ki so predmet varščine na trgu za obdobje koledarskega leta, določenega v sklenjeni pogodbi,

g) kriti vse stroške upravitelja, povezane z udeležbo v shemi vračila depozitov in stroške prevoza, predelave, recikliranja in odlaganja odpadkov, ki sestavljajo posode za pijačo za enkratno uporabo, za katere je treba plačati varščino v skladu s sklenjeno pogodbo,

h) voditi evidenco o posodah za pijačo za enkratno uporabo, ki so predmet depozita, in podatke iz te evidence poročati upravljavcu v obsegu, ki je potreben za izpolnjevanje skrbnikovih obveznosti po členu 7(1)(l) in (m)."

4. PREDLOG IMPLEMENTACIJE KAVCIJSKEGA SISTEMA

Glede na primerjalno pravni pregled ureditve in določitve ključnih točk, ki jih obravnavajo uspešni kavcijski sistemi v DČ EU, smo pripravili konkreten predlog implementacije kavcijskega sistema za embalažo pijač v slovenski pravni red.

Opozorilo: zaradi aktualnega postopka sprejemanja novega Zakona o varstvu okolja (ZVO-2) v Državnem zboru, je predlog pripravljen glede na zadnji javno dostopen predlog besedila zakona.

4.1. PREDLOG SPREMEMBE ZVO-2

37. člen

Doda se novi, deseti odstavek, ki se glasi:

"V kolikor se za skupno izpolnjevanje obveznosti za proizvajalce posameznih istovrstnih proizvodov, za katere velja PRO, vzpostavi kavcijski sistem, mora vlada v predpisu, s katerim določi kavcijski sistem, urediti najmanj:

- najnižji dovoljen znesek kavcije,
- jasno določen obseg kavcijskega sistema, še posebej glede vrst proizvodov, za katere velja kavcijski sistem,
- obveznost ustrezne označbe proizvodov, za katere velja kavcijski sistem, vključno s črtnimi kodami ter obvestili potrošnikov, da proizvod spada v kavcijski sistem,
- obveznost prevzema proizvoda, ki je del kavcijskega sistema, ter vrnitve kavcije potrošniku,
- obveznosti proizvajalcev, trgovcev in distributerjev ali katerihkoli drugih ponudnikov proizvodov končnim uporabnikom na trgu, ki zaradi narave kavcijskega sistema odstopajo od obveznosti, določenih v tem zakonu, s posebnim poudarkom na vzpostavitvi sistema za vračanje proizvodov na mesto prodaje ali v drugo zbirno točko, kadar je to mogoče, ter
- obveznosti organizacije, ki po tem in 38. členu tega zakona izpolnjuje obveznosti proizvajalcev, ki zaradi narave kavcijskega sistema odstopajo od obveznosti, določenih v tem zakonu in
- cilje deleža zbranih in recikliranih proizvodov ali njihove embalaže, lahko pa tudi za ponovno uporabljene proizvode in njihovo embalažo, v kolikor je to glede na naravo proizvoda tehnično mogoče."

Obrazložitev:

Zaradi specifičnih lastnosti kavcijskega sistema, ki zaradi pomanjkljive ureditve v Sloveniji nikoli ni zaživel v praksi, je potrebno vzpostaviti bolj jasne minimalne standarde za delovanje tovrstnega sistema v Sloveniji.

Četrty odstavek 38. člena

Na koncu 4. odstavka 38. člena ZVO-2 se doda dve novi povedi, tako da se odstavek glasi:

"(4) Organizacijo ustanovijo in imajo v lasti poslovne deleže le proizvajalci določenih istovrstnih proizvodov, za katere velja PRO, ki skupaj dajo na trg najmanj 51 % celotne količine teh proizvodov, pri čemer lastniški poslovni delež posameznega proizvajalca v organizaciji ne sme presegati 25 %. **V kolikor se za določene istovrstne proizvode vzpostavi kavcijski sistem, lahko organizacijo ustanovijo in imajo v skupni lasti poslovne deleže proizvajalci ali njihova združenja in lastniki trgovin na drobno, kjer se prodajajo pijače ali njihova združenja, tako, da imajo vsi proizvajalci skupaj ali njihova združenja v organizaciji, kot vsi lastniki trgovin na drobno ali njihova združenja v organizaciji, enak poslovni delež v organizaciji. V kolikor proizvajalci in lastniki trgovin na drobno iz prejšnje povedi ne ustanovijo organizacije v roku enega leta od pričetka veljave tega zakona, lahko organizacijo ustanovi vlada.**"

Obrazložitev:

1. Nova druga poved

Sodelovanje proizvajalcev embalaž in lastnikov trgovin na drobno se je izkazalo kot ključno pri vzpostavitvi kavcijskega sistema, še posebej na področju embalaže pijač. Ob predpogoju, da proizvajalci financirajo vso infrastrukturo, ki je povezana s prevzemanjem embalaže, ki jo potrošniki vrnejo v trgovine na drobno ali zbirne centre, so trgovci na drobno ključen člen v verigi vzpodbujanja potrošnikov, da vrnejo embalažo pijač v trgovine ali na zbirna mesta. Ob tem ima prodajalec lahko od sistema, ob pogoju dobrega sodelovanja s proizvajalci, tudi posredne finančne koristi, kot je vračanje potrošnikov v njegovo trgovino zaradi omogočanja vračanja embalaže v prostorih trgovine ali izven le te.

2. Nova tretja poved

V primeru, da se trgovci oz. prodajalci pijač na drobno ter proizvajalci le teh ne bodo uspeli uskladiti glede skupne organizacije, je potrebno vzpostaviti varovalko, ki jo lahko po neaktivnosti ali neuspešnosti proizvajalcev in trgovcev na drobno uveljavi vlada. Kljub dejstvu, da je za poslovno okolje sodelovanje obeh deležnikov najboljša rešitev, je treba v primeru nerealizacije predloga iz druge povedi odstavka za pravočasno doseganje ciljev EU na področju zbiranja in predelave embalaže predvideti časovno ustrezno rešitev praznine.

Tretji odstavek 39. člena

Tretji odstavek 39. člena se spremeni tako, da se glasi:

(3) Organizacija vodi in sproti posodablja seznam pridruženih proizvajalcev. **V primeru kavcijskega sistema, organizacija vodi in sproti posodablja tudi seznam pridruženih lastnikov trgovin na drobno.**

Obrazložitev:

Gre za uskladitev s predlaganimi spremembami četrtega odstavka 38. člena ZVO-2, po katerih lahko organizacijo na področju, kjer se vzpostavi kavcijski sistem, ustanovijo tudi lastniki trgovin na drobno.

Prvi odstavek, osmi odstavek in deveti odstavek 40. člena ZVO-2

Prvi odstavek 40. člena se spremeni tako, da se glasi:

"(1) Organizacija mora na nediskriminatoren način in pod enakimi pogoji skleniti pogodbo iz tretjega

odstavka 37. člena tega zakona z vsakim proizvajalcem, ki se želi pridružiti skupnemu izpolnjevanju obveznosti, **ter vsakim lastnikom trgovine na drobno, ki se želi pridružiti organizaciji.**

Točka 2 osmega odstavka 40. člena se spremeni tako, da se glasi:

"2. seznamu pridruženih proizvajalcev **in lastnikov trgovin na drobno,**"

Točka 2 devetega odstavka 40. člena se spremeni tako, da se glasi:

"2. obveščati pridružene proizvajalce **in lastnike trgovin na drobno** vsaj enkrat letno o izvajanju aktivnosti in ukrepov ter obsegu izpolnitve njihovih obveznosti v preteklem letu."

Obrazložitev:

Gre za uskladitev s predlaganimi spremembami četrtega odstavka 38. člena ZVO-2, po katerih lahko organizacijo na področju, kjer se vzpostavi kavcijski sistem, ustanovijo tudi lastniki trgovin na drobno.

Točka 2 drugega odstavka 41. člena ZVO-2

Točka 2 drugega odstavka 41. člena se spremeni tako, da se glasi:

"2. seznam pridruženih proizvajalcev **in lastnikov trgovin na drobno,**"

Obrazložitev:

Gre za uskladitev s predlaganimi spremembami četrtega odstavka 38. člena ZVO-2, po katerih lahko organizacijo na področju, kjer se vzpostavi kavcijski sistem, ustanovijo tudi lastniki trgovin na drobno.

4.2. UREDBA O RAVNANJU Z EMBALAŽO PIJAČ

Na podlagi šestega odstavka 24. člena Zakona o varstvu okolja (Uradni list RS, št. xx/xx) Vlada Republike Slovenije izdaja

U R E D B O

o kavcijskem sistemu za embalažo pijač

1. člen

(vsebina in cilji)

(1) Cilj te uredbe je, da se v skladu z Direktivo Evropskega parlamenta in Sveta 94/62/ES z dne 20. decembra 1994 o embalaži in odpadni embalaži (UL L št. 365 z dne 31. 12. 1994, str. 10), zadnjič spremenjeno z Direktivo (EU) 2018/852 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o spremembi Direktive 94/62/ES o embalaži in odpadni embalaži, ter z Direktivo (EU) 2019/904 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 5. junija 2019 o zmanjšanju vpliva nekaterih plastičnih proizvodov na okolje za zagotavljanje visoke ravni varstva okolja preprečujejo ali zmanjšujejo kakršni koli vplivi embalaže pijač in odpadne embalaže pijač na okolje.

(2) Za doseg cilja iz prejšnjega odstavka ta uredba določa pravila in pogoje za vzpostavitev in delovanje kavcijskega sistema za embalažo pijač v Republiki Sloveniji.

(3) Za vprašanja v zvezi z zbiranjem, predelavo in odstranjevanjem odpadne embalaže pijač ter splošnimi pogoji ravnanja z odpadno embalažo pijač, ki niso posebej urejena s to uredbo, se uporabljajo predpis, ki ureja odpadke, predpis, ki ureja embalažo in odpadno embalažo, vključno z določitvijo proizvajalčeve razširjene odgovornosti, predpis, ki ureja obvezno občinsko gospodarsko javno službo zbiranja komunalnih odpadkov in predpis, ki ureja odlagališča odpadkov.

2. člen

(obseg uporabe)

(1) Ta uredba se uporablja za vso embalažo pijač, ki se daje na trg v Republiki Sloveniji, ne glede na to, ali nastane v industriji, v podjetjih, v storitvenem sektorju, v gospodinjstvih ali drugod.

(2) Ta uredba se ne uporablja za embalažo, ki se očitno prodaja končnim potrošnikom zunaj Republike Slovenije.

(3) Ta uredba se ne uporablja za posamezne vrste embalaž pijač, ki so določene v Prilogi I te uredbe.

3. člen

(pomen izrazov)

(1) Izrazi, uporabljeni v tej uredbi, imajo naslednji pomen:

1. Embalaža pijač so vsi izdelki, izdelani iz plastike, kovine ali stekla, ki se uporabljajo za shranjevanje pijač, ki so namenjene končnemu potrošniku.
2. Ponovna uporaba je vsak postopek, s katerim je embalaža zasnovana in uporabljena tako, da se ponovno napolni ali ponovno uporabi za enak namen, kot za katerega je bila ustvarjena.
3. Embalaža za enkratno uporabo je embalaža, pri kateri ni mogoča ponovna uporaba.
4. Proizvajalci embalaže so tiste gospodarske družbe ali njihovi zastopniki, katerih dejavnost je namenjena proizvodnji praznih embalažnih enot in uvoz ali nakup prazne, že izdelane embalažne enote.
5. Polnilci so tiste gospodarske družbe ali njihovi zastopniki, katerih dejavnost je polnjenje pijač v embalažo in uvoz ali nakup že napolnjene embalaže za pijače, za namen dajanja na trg.
6. Trgovci in distributerji so tiste gospodarske družbe, ki se ukvarjajo z distribucijo, veleprodajo ali maloprodajo pijač in embalaže pijač in ki omogočajo dostopnost pijač na trgu.
7. Končni potrošnik je oseba, ki ne prodaja naprej kupljene pijače.
8. Kavcija je znesek, ki jo polnilci, trgovci in distributerji zaračunajo potrošniku ob nakupu pijače v embalaži za enkratno ali ponovno uporabo in ki jo polnilci, trgovci in distributerji potrošniku vrnejo v celoti po vračilu embalaže pijače na zbirno mesto.

4. člen

(Obveznost zaračunavanja kavcij in obveznost sprejemanja vrnjene embalaže pijač)

- (1) Na ozemlju republike Slovenije velja obveznost zaračunavanja kavcij za embalažo pijač in sprejemanja vrnjene embalaže pijač za enkratno ter za ponovno uporabo.
- a) Polnilci, trgovci in distributerji, ki dajejo na trg pijače v embalažah za enkratno ali ponovno uporabo s prostornino med 0,1 do 3 litri, morajo kupcu zaračunati kavcijo v višini 0,10 EUR. Navedeni znesek se ne vračuna v osnovo za davek na dodano vrednost.
 - b) Kavcijo zaračuna vsak dodatni distributer na vsaki ravni distribucije do prenosa pijače do končnega potrošnika.
 - c) Polnilci, trgovci in distributerji, ki prodajo pijačo končnemu potrošniku, o znesku kavcije obvestijo končnega potrošnika na jasno viden in razumljiv način v prostorih svojih trgovin oziroma na mestu, kjer se prodaja pijača. Informacijske nalepke, ki označujejo ceno vsakega izdelka, morajo dodatno in ločeno navajati znesek kavcije, vključno z informacijo, da je potrošnik upravičen do vračila kavcije.
 - d) Kavcija se končnemu potrošniku povrne v celoti po izbiri potrošnika v gotovini ali preko nakazila na osebni račun ali v drugi obliki, ko potrošnik, brezplačno, vrne embalažo pijače na prodajno mesto ali zbirno točko. Kavcija se ne povrne brez vračila embalaže pijače na prodajno mesto ali v zbirno točko. Končni distributer obvesti končnega potrošnika o možnosti vračila embalaže pijač in pridobitve vračila kavcije z jasnimi in čitljivimi obvestili.
 - e) Obveznost sprejema vsake vrste embalaže pijač je omejeno na embalažni material takšne vrste, ki je bil prodajan s strani posameznega distributerja ali trgovca, kot so plastika, kovine in steklo. V primerih za

prodaje pijač v prodajnih avtomatih, morajo distributerji zagotoviti ustrezen sistem za sprejem vrnjene embalaže pijač, vključno z vračilom depozita, na primerni razdalji od zgoraj omenjenega avtomata.

f) V primeru trgovcev ali distributerjev s prodajnimi površinami, manjšimi od 200 kvadratnih metrov, je obveznost sprejemanja embalaže pijač omejena na embalažo blagovnih znamk, ki jih dajejo v obtok na prodajnem mestu. Pod posebnimi pogoji lahko ministrstvo, pristojno za okolje, omeji obveznost vračanja tudi na količino embalaže, ki jo trgovec ali distributer proda na posameznem prodajnem mestu. Pri tem ministrstvo upošteva predvsem velikost prodajnega mesta, kapacitete za shranjevanje embalaže pijač ter oddaljenost prodajnega mesta od drugih, večjih trgovin ter prodajnih mest in urbanih središč.

g) Zgoraj omenjene obveznosti veljajo za embalažo pijač, ki vsebuje naslednje pijače:

1. Pivo (vključno z brezalkoholnim pivom) in mešane pijače, ki vsebujejo pivo.
2. Mineralne vode in vse druge vrste pitne vode.
3. Vse gazirane in negazirane brezalkoholne pijače.
4. Sadni sokovi, sadni nektarji, zelenjavni sokovi ali zelenjavni nektarji.
5. Mešane alkoholne pijače z manj ali enako kot 15% alkohola in
6. Mešane alkoholne pijače, ki vsebujejo manj kot 50 % vina ali vinu podobnih izdelkov.

h) Vino, žgane pijače z več kot 15 % alkohola in pijače z najmanj 50 % mleka ali drugi mlečni izdelki in mešanice takšnih pijač, se lahko izvzame iz depozitnega sistema.

i) Vrnjena embalaža pijač za enkratno uporabo s kavcijo mora iti v reciklažo, pri čemer se upoštevajo najmanj cilji, ki jih dosegajo predpisi EU ter nacionalni predpisi na področju odpadne embalaže.

5. člen

(Organizacija za upravljanje kavcijskega sistema in cilji recikliranja)

(1) Za organizacijo za upravljanje kavcijskega sistema se uporabljajo določbe zakona, ki ureja organizacije, ki za proizvajalce istovrstnih proizvodov, za katere velja proizvajalčeva razširjena odgovornost, izvajajo skupno izpolnjevanje obveznosti kot nepridobitno dejavnost.

(2) Organizacija je dolžna prevzeti vlogo skrbnika kavcijskega sistema in poskrbeti najmanj za:

- vzpostavitev kavcijskega sistema in sistema zbiranja embalaže pijač,
- vzpostavitev zahteve, da proizvajalci vsako različno pijačo, ki jo dajo na trg, opremijo z znakom, ki predstavlja vključenost v kavcijski sistem, ter unikatno črtno kodo,
- izpolnjevanje drugih obveznosti proizvajalcev, ki jih določa zakon, ki ureja proizvajalčevo razširjeno odgovornost,
- zbiranje, obdelavo in hranjenje podatkov, ki zadevajo kavcijski sistem, kar vsebuje najmanj količine pijač, danih na trg, količino zbranih embalaž pijač, izpolnjevanje obveznosti posameznega pridruženega proizvajalca ali lastnika trgovine na drobno ter količine zbranih in izplačanih kavcij,
- določitev stroška ravnanja z embalažo pijač, ki ga morajo zagotoviti proizvajalci pijač, vključno s stroški vzpostavitve in vzdrževanja potrebne infrastrukture ter opreme, zbirnih točk oziroma povratnih lokacij za embalažo pijač, stroški dela in logističnimi stroški. Primernost stroška iz prejšnjega stavka vsakega pol leta

preveri ministrstvo, pristojno za okolje in po potrebi od organizacije zahteva, da strošek prilagodi realnim stroškom v roku 3 mesecev od zahteve,

- redno poročanje ministrstvu, pristojnemu za okolje.

(3) Polnilci, trgovci in distributerji morajo najmanj štiri tedne pred prvo prodajo pijače na trgu podpisati standardizirano pogodbo o pridružitvi organizaciji po tem členu.

(4) Organizacija po tem členu plača stroške za delovanje zbirnih točk ter povratnih lokacij za embalažo pijač, ki so registrirane kot povratne lokacije pri organizaciji, v skladu s pogoji, ki jih določi organizacija.

(5) Organizacija po tem členu mora vsako leto do 31. marca za preteklo leto dokazati doseganje vsaj naslednjih ciljev recikliranja po materialih, ki temeljijo na številu embalaž pijač, danih na trg v Republiki Sloveniji:

- plastika: 50% do 2023, 66% do 2025;

- kovina: 75% do 2023 in 90% do 2025;

- steklo: 75% do 2023 in 90% do 2025;

6. člen

(kazenske določbe)

(1) Z globo od 2.000 do 10.000 eurov se za prekršek kaznuje polnilec, trgovec in distributer, če:

1. ne zaračunava kavcij v skladu s pogoji in zahtevami, določenimi v tem predpisu,

2. ne zagotavlja možnosti vračila prazne embalaže za kavcijo na mestu prodaje ali drugem zbirnem mestu,

3. končnemu potrošniku ne vrne celotnega zneska depozita, ko ta v skladu s tem predpisom vrne embalažo pijače,

4. ne vrača depozita izključno ob ustrezni vrnitvi embalaže pijače,

5. ne zagotavlja informacij končnemu potrošniku o zaračunavanju kavcije ali možnosti vračila kavcije ob vračilu prazne embalaže pijače.

(2) Z globo od 4.000 do 20.000 eurov se za prekršek kaznuje proizvajalec, če:

1. se ne vključi v kavcijski sistem in v organizacijo iz 5. člena tega predpisa,

2. organizaciji iz 5. člena tega predpisa ne poroča točnih in resničnih informacij o embalaži dani na trg ter drugih informacij, ki so bistvene za transparentno in s predpisi skladno delovanje kavcijskega sistema.

7. člen

(začetek uporabe)

Določbe te uredbe se pričnejo uporabljati v roku enega leta po pričetku veljave.

8. člen

(Začetek veljavnosti)

Ta uredba začne veljati petnajsti dan po objavi v uradnem listu Republike Slovenije.

Št. 00000-00/2022

Ljubljana, dne 0.0.2022

Vlada Republike Slovenije

Predsednik

PRILOGA 1: Embalaže pijač, za katere ne velja kavcijski sistem

Besedilo priloge je predmet usklajevanja s proizvajalci in trgovci.

5. VIRI IN LITERATURA

Predpisi:

Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv,

Direktiva EU 2019/904 z dne 5. junija 2019 o zmanjšanju vpliva nekaterih proizvodov na okolje,

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 94/62/ES z dne 20. decembra 1994 o embalaži in odpadni embalaži

Sklep Sveta EU 2020/2053 z dne 14. decembra 2020 o sistemu virov lastnih sredstev Evropske unije in razveljavitvi Sklepa 2014/335/EU

Uredba o embalaži in odpadni embalaži Uradni list RS, št. 39/06 in spremembe

Zakon o varstvu okolja – ZVO-1, Uradni list RS, št. 84/06 in spremembe

Besedilo ZVO-2, ki ga je potrdila Vlada RS na 100. redni seji: <https://www.gov.si/drzavni-organi/vlada/seje-vlade/gradiva-v-obravnavi/show/7687>

Zakon z 11. septembra 2019 o zálohovaní jednorazových obalov na nápoje a o zmene a doplnení niektorých zákonov, razglašen 14. oktobra 2019, dostopen na: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2019&num=115>

Izvedbeni odlok Ministrstva za okolje Slovaške Republike z dne 14. oktobra 2019 za izvajanje nekaterih določb Zakona o sistemu vračila depozitov za posode za pijačo za enkratno uporabo, dostopen na: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/tris/en/search/?trisaction=search.detail&year=2019&num=115>

Neuraden prevod finskega Zakona o odpadkih: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2011/en20110646.pdf>

Litovski Zakon št. IX-517 o ravnanju z embalažo in odpadno embalažo, dostopen na: <https://www.ecolex.org/details/legislation/law-no-ix-517-on-the-management-of-packaging-and-packaging-waste-lex-faoc041619/>, tekst iz leta 2001 dostopen na: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.161216?jfwid>

Uredba o shemi depozitov in vračili za Škotsko z 19. maja 2020, št. 2020 No.154, dostopna na: <https://www.legislation.gov.uk/ssi/2020/154/made/data.pdf>

Estonski Zakon o embalaži z dne 21.4.2004, št. RT I 2004, 41, 278, dostopen na: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/520032019013/consolide>

Evropska strategija za plastiko v krožnem gospodarstvu, 16.1.2018: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0028&from=EN>

Druga gradiva:

Petek Aljoša et. al., PRAVNO UREJENO, OKOLJU PRIJAZNO IN GOSPODARSKO UČINKOVITO RAVNANJE Z ODPADNO EMBALAŽO V SLOVENIJI, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2017: https://www.pf.uni-lj.si/media/koncna.verzija.za.sklad._odpadna.embalaza.08.10.2017.pdf

Waste and recycling, Evropska komisija: https://ec.europa.eu/environment/topics/waste-and-recycling_en

Povezava do 100. redne seje Vlade RS z dne 4.11.2021: <https://www.gov.si/novice/2021-11-04-100-redna-seja-vlade-republike-slovenije/>

Osnutek Programa ravnanja z odpadki in programa preprečevanja odpadkov Republike Slovenije: <https://www.gov.si/zbirke/javne-objave/osnutek-programa-ravnanja-z-odpadki-in-programa-preprecevanja-odpadkov-republike-slovenije/>

Kranjc Jaka, Pungerčar Aleš, Raziskava o vrstah plastične embalaže in stopnjah recikliranja, 2019, spletna izdaja: https://ebm.si/r/PNV_raziskava.pdf

Plastics, the circular economy and Europe's environment — A priority for action, EEA Report No 18/2020: <https://www.eea.europa.eu/publications/plastics-the-circular-economy-and/>

Mackenzie J., Wilcox J., What we waste, Reloop, 2021, dostopno na: <https://www.reloopplatform.org/what-we-waste/>

Petek Aljoša, Razširjena odgovornost proizvajalca v EU, magistrsko delo, Pravna fakulteta v Ljubljani, 2017, dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=94466>

EU Legislation leads to a global trend towards Deposit Return Systems, Reloop, 2019: https://www.reloopplatform.org/wp-content/uploads/2019/11/CLARISSA-MORAWSKI_en.pdf

Spletne povezave:

O ostajanju embalaže na slovenskih komunalah: <https://deloindom.delo.si/odpadki/odpadna-embalaza-spet-ostaja-pri-komunalah> , <https://www.dnevnik.si/1042956836/slovenija/kupi-odpadne-embalaze-spet-rastejo-kdo-jih-bo-odpeljal-in-kdo-placal> , <https://www.rtv slo.si/tv/info/ekstravisor/kupi-embalaze-cakajoc-na-sezig-in-ne-recikliranje/540013>

O reciklaži plastike po svetu: <https://journals.openedition.org/factsreports/5102> , <https://www.economist.com/graphic-detail/2018/03/06/only-9-of-the-worlds-plastic-is-recycled> , <https://www.nationalgeographic.co.uk/10-shocking-facts-about-plastic>.

Minimalne in povprečne plače v Litvi: <https://www.averagesalarysurvey.com/lithuania> in <https://wagecentre.com/work/work-in-europe/salary-in-lithuania>